2026-11-05
Dnr: P2-05/2627

Remissvar: Riksrevisionens granskningsrapport Högskolans distansutbildning – flexibilitet till ett pris

Regeringens dnr: U2026/01765

Sveriges förenade studentkårer (SFS) inkommer här med sina synpunkter på remissen av *Riksrevisionens granskningsrapport Högskolans distansutbildning - flexibilitet till ett pris*. SFS är en sammanslutning av studentkårer vid Sveriges universitet och högskolor. SFS har ett sextiotal medlemskårer som tillsammans representerar över 400 000 studenter och doktorander.

Övergripande kommentarer

SFS välkomnar att Riksrevisionen har granskat distansutbildning. Distansutbildning är en viktig utbildningsform som möjliggör studier för fler och underlättar breddad rekrytering, men den har samtidigt sina utmaningar. SFS anser att det är bra att Riksrevisionen belyser de problem som finns och instämmer i att inaktiva studenter är problematiskt både ur ett lärosätes- och samhällsperspektiv (och ur studentperspektiv), men håller inte med om att minskad ersättning är lösningen. Dock instämmer SFS i att de frigjorda medlen i så fall måste gå till undervisningen, allt annat vore oacceptabelt.

SFS anser att all utbildning ska hålla hög kvalitet, oavsett om utbildningen är distans- eller campusbaserad, och menar att bra pedagogiska upplägg och kontakten med läraren är grundläggande. Här måste lärosätena ansvara för att bara erbjuda utbildning som håller hög kvalitet. Men för det krävs mer resurser och stoppad urholkning, genom höjda ersättningsbelopp och avskaffat produktivitetsavdrag.

Riksrevisionens rekommendationer

Till regeringen

Rekommendation: Se till att inaktiva studenter inte ingår i avräkningen mot takbeloppet. De medel som därigenom frigörs bör återföras till högskolesektorns utbildningsverksamhet.

SFS avstyrker rekommendationen.

SFS håller med om att det är mycket problematiskt att en tredjedel av studenterna på fristående kurser är inaktiva, och det måste ändras.

Men SFS delar inte bilden av lösningen. Riksrevisionens förslag går ut över de aktiva studenterna på distanskurserna, som riskerar att få en sämre utbildning om lärosätets ersättning sänks. Mindre medel lär leda till mindre lärarledd tid, mindre återkoppling och sämre stöd, vilket i sin tur lär leda till sämre studieresultat och fler avhopp. Redan idag får lärosätet inte full ersättning för en inaktiv student, eftersom det finns en prestationsbaserad del i ersättningssystemet som gör att studenten också behöver ta poäng och bli godkänd på kursen, och lärosätena har alltså incitament att minimera dem. Vi ser även risk för att lärosätena istället skulle behöva ta in ännu fler studenter på kurserna för att det ska finnas tillräckligt många att avräkna mot takbeloppet. Det riskerar i sin tur att förvärra de problem som finns.

SFS tillstyrker rekommendationen om att de medel som skulle frigöras om inaktiva studenter inte avräknas mot takbeloppet bör återföras till högskolesektorns utbildningsverksamhet. Om den föreslagna ändringen genomförs måste de frigjorda pengarna stanna kvar inom den aktuella utbildningen. Något annat vore otänkbart.

SFS anser att det behöver utredas hur inaktivitet kan förebyggas och hanteras rättssäkert.

Rekommendation: Överväg att införa trösklar för anmälan till fristående kurser för att minska risken att studenter registrerar sig utan att påbörja studier. Trösklar kan exempelvis vara krav på närvaro i samband med kursstart, spärr för registrering på nya kurser vid upprepad inaktivitet eller anmälningsavgifter.

SFS avstyrker rekommendationen. Vissa trösklar är SFS emot att införa, och andra bör lämpligen beslutas av lärosätena och inte regeringen.

SFS är helt emot anmälningsavgifter. Högre utbildning ska vara kostnadsfri för alla. Det är en grundläggande princip och säkerställer att alla har möjlighet att studera, oavsett ekonomisk situation. SFS kan inte gå med på att detta uppluckras.

Det kan vara rimligt att införa krav på närvaro i samband med kursstart, förutsatt att närvaron är digital. Distanskurser ska kunna utföras helt på distans, om inte annat framgår vid anmälan, och det skulle förhindra studier om studenter behöver åka tvärs över landet för att kunna påbörja en digital kurs. Att behöva åka till lärosätet kan slå mot studenter som behöver distansutbildningens flexibilitet, exempelvis yrkesverksamma, studenter med omsorgsansvar och studenter som bor långt från campus, och det innebär även

en kostnad för studenten. Men oavsett tycker inte SFS att det är något som ska beslutas på politisk nivå – det här borde lärosätena kunna lösa själva.

SFS ser fördelar med krav på tidiga moment som behöver klaras av för att få fortsätta på kursen, men anser att sådant enbart ska beslutas av lärosätet och inte av regeringen.

SFS är tveksam till att införa en spärr för registrering. Spärr vid upprepad inaktivitet kräver att det görs på ett rättssäkert och förutsägbart sätt, och det behövs exempelvis undantag för sjukdom och föräldraledighet/vård av barn, tydlig information i förväg, samt möjlighet att överklaga. Frågan måste utredas noggrant innan den går att ta ställning till.

Rekommendation: I den aviserade översynen av resurstilldelningssystemet: Överväg om kurser med mycket begränsad lärarledd interaktion ska differentieras i resurstilldelningssystemet och ha lägre ersättning.

SFS är öppen för att frågan utreds.

SFS anser att utbildningen behöver hålla samma kvalitet oavsett var och hur utbildningen genomförs, det vill säga oavsett om den är digital eller campusförlagd. Självstudier utan tillräcklig handledning ska aldrig förekomma, eftersom det ger studenterna sämre möjligheter att utveckla det analytiska och kritiska tänkande som högre utbildning kräver. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå, utom vid självständiga arbeten, får självstudier aldrig utgöra huvuddelen av utbildningen. Det är inte meningen att distanskurser ska vara något man “klickar sig igenom” utan kontakt med lärare. De ska hålla precis lika hög kvalitet som campuskurser. Sammanfattningsvis bör lärosätena inte anordna utbildning som har mycket begränsad lärarledd interaktion.

Samtidigt är SFS negativ till att differentiera vissa kurser i resurstilldelningssystemet. Sannolikt kommer det ha konsekvenser för kvaliteten på kurserna. Vi ser även risk för ökad detaljstyrning.

SFS tar tydligare ställning till ett sådant förslag efter det har utretts.

Rekommendation: Tydliggör kursplanernas rättsliga status i författning.

SFS tillstyrker rekommendationen. Det är problematiskt att kursplaners rättsliga status är oklar efter att Justitieombudsmannen 2022 fastslog att kursplaner inte är en föreskrift. Att ge kursplaner rättslig status i författning skapar mer förutsägbarhet för studenterna och bidrar till ökad rättssäkerhet.

Till lärosätena

Rekommendation: Använd helt asynkrona upplägg med återhållsamhet, och se till att sådana kurser innehåller moment som möjliggör interaktion och återkoppling, samtidigt som studenternas behov av flexibilitet beaktas.

SFS tillstyrker rekommendationen. Riksrevisionen har funnit exempel på stora kurser med förinspelade föreläsningar, självrättande tester och begränsad lärarinteraktion, liknande MOOC-kurser. Asynkrona utbildningar fyller en funktion i att de ger studenterna ökad flexibilitet, men för att hålla hög kvalitet måste de ha lärarledd återkoppling och handledning.

SFS vill betona att utbildning av hög kvalitet kräver mer resurser.

Rekommendation: Skapa bättre pedagogiska förutsättningar för distansundervisningen så att möjligheterna till social interaktion, aktiva lärmiljöer och tydliga kursupplägg stärks, gärna i samverkan mellan lärosätena.

SFS tillstyrker rekommendationen. Lärosätena ska alltid sträva efter att skapa bättre pedagogiska förutsättningar för utbildning tillsammans med studenterna. SFS ser också positivt på att lärosätena samverkar med varandra.

SFS vill återigen betona att utbildning av hög kvalitet kräver mer resurser.

Rekommendation: Utveckla vid behov kvalitetssäkringen så att samtliga fristående kurser utvärderas och distansutbildningens särskilda förutsättningar och utmaningar fångas upp.

SFS tillstyrker rekommendationen. SFS är positiva till att lärosätena vid behov utvecklar kvalitetssäkringen tillsammans med studenterna. Det är viktigt att distansutbildningens särskilda förutsättningar och utmaningar fångas upp.

Till UKÄ

Rekommendation: Fortsätt att utveckla kvalitetssäkringen så att den mer träffsäkert fångar upp distansutbildningens särskilda förutsättningar och utmaningar, utan att det medför ökad administrativ börda för lärosätena.

SFS tillstyrker rekommendationen. Det är bra att UKÄ fortsätter utveckla och förbättra kvalitetssäkringen ur denna aspekt, och SFS instämmer i att det är viktigt att det inte medför ökad administration.

Rekommendation: Överväg att komplettera statistiken om distansutbildning med uppgifter om undervisningen och examination bedrivs synkront eller asynkront, i linje med UKÄ:s utbyggnadsförslag, och följ upp kvaliteten i inrapporterade data.

SFS tillstyrker rekommendationen. Det är rimligt att UKÄ överväger att komplettera statistiken.

Avslutande kommentar

SFS vill avslutningsvis lyfta fram distansutbildning ur ett annat perspektiv: studentinflytandet. Studentkårerna företräder studenter vid alla utbildningar, både på campus och distans, och medverkar både i utformning och kvalitetssäkring av utbildningarna. Det är en utmaning för studentkårerna att bedriva ett aktivt studentinflytande för distansutbildning. Bland annat är det svårare att rekrytera och engagera distansstudenter, både till kårmedlemskap och studentrepresentantsuppdrag.

Som Riksrevisionen skriver har antalet distansstudenter ökat de senaste tio åren. Från 27 till 45 procent. Det ökade antalet distansstudenter och studentkårernas utmaningar kopplat till dem var anledningen till att regeringen höjde studentkårernas statsbidrag i statsbudgeten för 2022. När statsbidraget sedan sänktes från 2026 har det fått stora konsekvenser för studentkårerna, vilket SFS undersökning från i våras visar. Studentkårerna har bland annat blivit mer beroende av finansiering från sitt lärosäte, utbildningsbevakningen har försämrats, och stödet till studenter har minskat. UKÄ har tidigare konstaterat att statsbidraget behöver öka kraftigt. Även efter regeringens höjning 2022 låg det på en betydligt lägre nivå än vad UKÄ förespråkade.

Studentkårernas statsbidrag måste därför höjas och indexeras.

Hampus Haugland
Ordförande
hampus.haugland@sfs.se
070-545 75 57

Mathilda Fredriksson
T.f. samhällspolitisk chef
mathilda.fredriksson@sfs.se
076-544 01 02